

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
<2019>

A kutató neve	
Fisli Éva PhD	
A kutatás témája	
Párizsi fotóhungarika-kutatás	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Franciaország, Párizs
intézmény(ek)	Fotóhungarikák: Bibliothèque national de France (BNF), Musée d'Orsay (Orsay), Société Française de la Photographie (SFP), Musée du Quai Branly (Branly) Fotóhungarikához kapcsolódó levéltári iratok: Médiathèque de l'Architecture et du Patrimoine (MAP)
A kutatás ideje	
2019. okt.5.-2019.dec.5.(4).	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
BNF: Rosti Pálhoz kötődő kiadványokat és a vonatkozó szakirodalmat nézhettem át; ezen felül Lucien Aigner-nak a Francia Nemzeti Könyvtárban fellelhető anyagával ismerkedtem. Orsay: Egy – korábban egy másik fotográfus felvételének tartott és így is publikált – fényképet a helyszínen megvizsgálva győződhettem meg róla, hogy a fotót valójában Rosti Pál készítette. SFP: Noha itt Rostira vonatkozóan nem találtam dokumentumokat, de az azonosítatlan szerzőjű dagerrotípiák között rácsodálkoztam egy, a helyi leltárkönyv szerint 1842-ben, Magyarországon készült ép darabra. Alaposabban és közelebbről megvizsgálva kitűnt, hogy sarkában egy régi cégtábla feliratát őrzi. A kép egyes részletei és a cégtábla – tükrözött – szövege alapján, magyar muzeológusok, etnográfusok és levéltárosok segítségével, úgy tűnik, mára sikerült azonosítani is a felvétel helyszínét. Musée du Quai Branly: egy „ismeretlen magyar páros” fotóján felismertem Pulszky Ferencet; budapesti munkatársaim segítségével a másik fényképezett személyt, Pulszky Polyxénát és a velük együtt megörökített régészeti leletet is sikerült azonosítani. Az általam jelzett információkat a Branly át is vezette elektronikus nyilvántartásába.	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül az ösztöndíj adományozójának honlapjára.

MAP: Pontosítottam az André Kertész-archívumban folytatott korábbi kutatásaim alapján készült dokumentumlistáimat és szövegeimet. *(Erről lásd az MNL számára készített hungarika-jelentést. Hiv. sz.: 03/325/2019.)*

A kutatás módszere

Az érintett francia közgyűjtemények zömével emailben vettem fel a kapcsolatot, miután átvizsgáltam részben online is elérhető fondjegyzékeiket, katalógusaikat; a MAP esetében korábbi helyszíni kutatásaim alapján jelentkeztem be a folytatáshoz; a megbeszéltem vagy lefoglalt kutatási időpontokban aztán át- vagy megnéztem és listáztam a kikészített dokumentumokat, dobozokat is. A Branly esetében személyesen is konzultáltam a gyűjteményért felelős munkatárssal és Christine Barthe kurátorral.

A kutatási eredmények hasznosítása (pl. előadás, publikáció) és az esetleges további lehetőségek

2020 elején a Nemzeti Múzeumban tartok előadást a fotóhungarikákról.

Beszámolok a dagerrotípiát és a Pulszky-portrét érintő kutatásaimról a Magyar Fotótörténeti Társaság és a Magyar Múzeumok online felületein.

2020 folyamán jelenik meg a Nemzeti Múzeum magyar és angol nyelvű Rosti Pál-kötete, melynek társszerkesztője vagyok; itt már felhasználom az új eredményeket is. Mivel a kötet kétnyelvű, megosztható lesz francia, német és dél-amerikai fotótörténész kollégáinkkal is, vagyis tovább árnyalhatjuk a Rostiról alkotott képet itthon és a nagyvilágban.

Tanulmányom jelenik meg 2020-ban magyarul a Kertész-archívum dokumentumairól és használatukról a kurrens nemzetközi szakirodalomban, és magam is dolgozom készülő Kertész-könyvem francia változatán.

Az ösztöndíjjal kapcsolatos gyakorlati észrevételek (beleértve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

Noha gépem érkezésének kései időpontját udvariasan és flottul kezelték az Intézet munkatársai, így be tudtam jutni a szobámba a hétvége és az éjszaka ellenére, számolni kell azzal, hogy előre jelzett okok híján sem mindig közlekedik az RER a Charles de Gaulle repülőtérrel. Ilyenkor éjszakai járatot ugyan igénybe lehet venni a Gare de l'Estig, s onnan metróval már eljuthatunk a St. Sulpice-ig, de a tervezettnél sokkal később érkezünk célba, s ez azért nem jó senkinek.

A december 5-én kezdődő, a tömeg- és a légitözlekedést egyaránt érintő általános sztrájk miatt – miután meggyőződtem róla, hogy az Intézetben nem tudok tovább maradni – egy nappal korábban utaztam haza. Célszerű időben tájékozódni az esetleges sztrájkokról és ezek hatásáról a közlekedésre vagy a könyvtárak és archívumok nyitva tartására, illetve mérlegelve a lehetőségeket, gyakorlatias döntést hozni – ha szükséges – a hazautazás időpontjáról.

Kiegészítő beszámoló a fotóhungarika-kutatás eredményeiről

Kinti munkám során pontosítani tudtam korábbi Kertész-kutatásaimat, és váratlan új felfedezéseket is tehettem – másutt. A munkatervemben megfogalmazott elsődleges cél Rosti Pál nyomainak keresése volt; sikerült is egy újabb, eredeti Rosti-fényképet azonosítanom a Musée D'Orsay gyűjteményében.

Szintén hasznomra volt René Dumesnil Richard Wagnerről írt, a BNF-ben őrzött könyve. A francia szerző ugyanis ebben közölte a Wagner-hagyatékban fennmaradt, a zeneszerzőt barátaival ábrázoló csoportképet, melyen Rosti Pál is szerepel.

Bár a Társaság dokumentumai között nem akadtam Rostihoz köthetőre, kíváncsiságomnak hála, az Société Française de la Photographie azonosítatlan szerzőjű dagerrotípiái között egy, az 1840-es években Magyarországon készült darabot is találtam, melynek részletei alapján, magyar muzeológus és levéltáros, valamint etnográfus kollégák segítségével azóta alighanem már a felvétel helyszínét is sikerült azonosítani. A rendkívül jó állapotban megmaradt kép érdekessége, hogy utcai és nem beállított felvételtől van szó. A vásárt megörökítő fénykép nemcsak betekintést enged az 1848 előtti Magyarországra, egyúttal valószínűleg a legkorábbi szabadtéri és állatokat is ábrázoló fotográfiák közé sorolhatjuk a világon. A rendelkezésre álló információkat – a közlési engedély birtokában – hamarosan publikálom.

Épp így járok elv – reményeim szerint – egy, a honi múzeumtörténet számára fontos kettős portréval. A Musée du Quai Branly gyűjteményében egy náluk „ismeretlen magyar párosként” rögzített felvételen ugyanis felismertem Pulszky Ferencet. Budapesti munkatársaim – Lengyel Beatrix, Ritoók Ágnes és Tarbay Gábor – segítségével sikerült még Pulszky Polyxeniát és egy bronzkori leletegyüttes egy darabját is azonosítani a képen.

A Francia Nemzeti Könyvtár (BNF) rendkívül gazdag az egyetemes és magyar fotóműlt emlékeiben. A korábbi évek Robert Capa-, André Kertész-, valamint Ergy Landau- és Ata Kandó-kutatásai után ezúttal Rosti Pál és Lucien Aigner itt őrzött műveit, illetve a kapcsolódó irodalmat tekintettem meg/át.

Kulcsfontosságú volt ugyanis, hogy a fotográfiát Párizsban elsajátító Rosti kor- és „szaktársain”, elsősorban Désiré Charnay tevékenységén keresztül tisztába jöjjenek a párhuzamokkal és lehetőségekkel, a technika adta mozgástérrel és a dél-amerikai fényképek egykorú fogadtatásával. Épp ennyire volt hasznos a korabeli könyvkötészetről tájékozódnom, hiszen Rosti fényképalbumait egy ismert párizsi műhelyben köttette.

A BNF óriási gyűjteménye szerencsére lehetővé tette azt is, hogy a szorosan vett fotóhungarikákon illetve a francia párhuzamokon és szövegeken túl megismerkedjek angolszász és mexikói tudománytörténeti és utazástörténeti irodalmakkal, melyek egyes szempontjait jól tudom hasznosítani készülő Rosti-kötetünkben is. Emellett a friss szakirodalom segítségével a nők (mint alapítók, donátorok, munkatársak) és a múzeumok problémakörét is átgondolhattam, illetve fel is használhattam egyes olvasmányaimat a Festetics Juliannáról szóló, angol nyelvű konferenciaposzterem elkészítéséhez.

A kurrens szakirodalmak olvasása és – a magyar és francia szempontból egyaránt – eredményes gyűjteményi kutatás mellett lehetőségem volt szakmai programokon (így például a Fondation Cartier *Nous les arbres* című kiállításához kapcsolódó, kortárs „indian”-szerzők részvételével zajló vetítésen, a *Le Bal* David Claerbout-val folytatott beszélgetésén, valamint a *Paris Photo*-nak a fotográfusnők láthatatlanságáról szóló szekcióján) és múzeumi kiállításokon is megfordulni – a Louvre-tól a Centre Pompidouig és az egykori pénzverde helyén nyitott, meglepően inspiráló Musée de la Monnaie-ig, ahol ottjártamkor éppen Kiki Smith retrospektív kiállítása volt látható.

Párizson (és Gentilly-n) kívül két helyre látogattam el, egyiküknek van közvetlen magyar vonatkozása is: Poissyban a Le Corbusier tervezte Villa Savoye-ban egy Lucien Hervé-kiállítás megnyitóján vettem részt, november végén pedig Lyonban felkerestem a Lumière Intézetet és a Musée des Confluences-t (azaz folyótálalkozások – összefolyások – múzeumát). Ez utóbbi érdekessége, hogy régészek, antropológusok, természettudósok, művészettörténészek és művészek dolgoztak együtt a 2014-ben nyílt állandó kiállításokon. A szakirodalomban társadalmi múzeumként, vagy civilizációk múzeumaként is emlegetett intézmény alapos elemzéséhez több időt kellett volna benne töltenem, de azt most is láthattam, ez az új hibrid mennyire máshonnan és máshogyan kommunikálja az emberi történelmet, mint az európai történeti múzeumok többsége; szakmai testületét évekig az a Michel Côté vezette, aki később a kanadai Civilizáció múzeumának élére került.

Kintlétem alatt szakmai találkozásokban, kapcsolatok építésében, a kutatómunkához nélkülözhetetlen elmélyülésben lehetett részem. Ezen felül ösztöndíjasként egy ízben lehettem közvetlenül szállásadóm, a párizsi Magyar Intézet hasznára, amikor a Történeti Fényképtár kurátoraként november 7-én megnyithattam – franciául – az Oscar-díjas operatőr, Zsigmond Vilmos fényképkiállítását.

Az ösztöndíj során végzett feltáró munkám eredményeit a Magyar Nemzeti Múzeum készülő, magyar és angol nyelvű Rosti-kötete és néhány más online és print publikáció közli 2020 során.

Végezetül köszönöm a Bíráló Bizottság bizalmát és támogatását, mellyel intenzív és eredményes munkámat lehetővé tette.

Budapest, 2019. december 30.